

СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37.03-058.865(73)

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ УСИНОВЛЕНИХ ДІТЕЙ У США

Беловецька Л.Е., викладач
кафедри іноземних мов та професійної комунікації
Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля

У статті висвітлено провідні характеристики формування громадянської позиції, громадянських якостей, громадянської освіти й виховання усиновлених дітей у США. Проаналізовано традиційні форми та методи формування громадянськості усиновлених дітей, а також проблеми й суперечності, які супроводжують процес громадянської освіти та виховання. Доведено, що громадські організації є важливим соціальним чинником, який впливає на формування громадянської позиції молоді та здатності молоді до самопідготовки як активної людської діяльності, спрямованої на розвиток позитивних якостей, що мають стосунок до соціальних і ціннісних орієнтацій.

Ключові слова: громадянська позиція, патріотичне виховання, громадянство, усиновлені діти, патріотизм.

В статті освітлені ведучі характеристики формування гражданской позиции, гражданских качеств, гражданского образования и воспитания усыновленных детей в США. Проанализированы традиционные формы и методы формирования гражданственности усыновленных детей, а также проблемы и противоречия, которые сопровождают процесс гражданского образования и воспитания. Доказано, что гражданские организации являются важной составляющей социального фактора, которая влияет на формирование гражданской позиции молодежи и способность молодежи к самовоспитанию как активной человеческой деятельности, направленной на развитие позитивных качеств, имеющих отношение к социальной ориентации.

Ключевые слова: гражданская позиция, патриотическое воспитание, гражданство, усыновленные дети, патриотизм.

Bielovetska L.E. FORMING OF CIVIC POSITION OF ADOPTEES IN THE USA

The article highlights the leading characteristics of the formation of civic position, civic qualities, civic education and the upbringing of adoptees in the United States. The traditional forms and methods of forming the citizenship of adoptees, as well as problems and contradictions that accompany the process of civic education and education were analyzed. It has been proved that civil organizations are important social factor component that influences on forming of civil position of youth engagement and the ability of young people to the self-upbringing as active human activity, directed to develop in positive qualities, relevant to social and value orientations.

Key words: civic position, patriotic education, citizenship, adoptees, patriotism.

Постановка проблеми. Патріотизм розглядається як любов до своєї батьківщини і вірність їй, прив'язаність до місця свого народження, до місця перебування, одне з найбільш значимих соціальних почуттів, яке виховує кращі якості людського характеру. Досить актуальною є проблема формування громадянської позиції у випадку усиновлених дітей, адже їх усиновлюють до іншої держави й вони досить мало або й узагалі нічого не знають про свою нову батьківщину. Варто зазначити, що важливим чинником у формуванні громадянської позиції в США є патріотичне виховання. Дуже складно виділити єдину, спільну мету громадянського виховання в США, так як існує величезна кількість програм і концепцій, спрямованих на різні категорії населення. Однак можна стверджувати, що всі

вони спрямовані на формування добропорядного й законотворчого громадянина в демократичному суспільстві. Саме активне демократичне виховання громадянства має допомогти усиновленим дітям навчитися використовувати знання, навички, цінності та ставлення, які допоможуть їм стати активними й демократичними громадянами. Становлення повноцінного громадянського суспільства безпосередньо залежить від соціальної активності та громадянської позиції підростаючого покоління країни, від того, якими ідеалами, знаннями й переконаннями воно керується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання патріотичного виховання – дуже широка тема, яка вимагає самостійних наукових досліджень. Ми торкнемося лише того аспекту цієї проблеми, який сто-

сується теми дослідження: яким має бути формування патріотичного й національного компонентів засобами виховання. Вагомий внесок у дослідження проблем громадянського виховання молоді зробили такі вчені, як І. Бех, П. Ігнатенко, А. Макаренко, В. Поплужний, Т. Ліхневська. Над розвитком теорій громадянського виховання працювали й зарубіжні науковці. Наприклад, у наш час учені активно розробляють проблему виховання американських школярів у позаурочній діяльності, зокрема питання значення сім'ї (С. Баллі), релігійних організацій (Д. Гольдман), інших соціальних інститутів (К. Кірбі). Важливості розвитку політичної свідомості у вихованні учнівської молоді присвятили праці М. Бренсон, Р. Фарнен, В. Гелстон, С. Ніето, У. Паркер.

Постановка завдання. Мета статті – охарактеризувати значення соціального й освітнього середовища у формуванні громадянської позиції усиновлених дітей у США; визначити роль соціального та освітнього середовища для усиновлених дітей у межах реалізації патріотичного виховання в США.

Виклад основного матеріалу дослідження. Знайомство усиновлених дітей з американським суспільством починається зі вступу до школи. Ми запитаво себе: що станеться, коли ці діти підуть до школи в США? Якою буде їхня громадянська освіта? Усиновлені діти вступають у навчальні заклади Сполучених Штатів за допомогою культурних сценаріїв, що моделюються в соціальному середовищі своєї нової батьківщини. Норми їхньої поведінки обумовлені життям, яким вони більше не живуть, але не можуть забути. Вони повинні інтегрувати старі навички зі своїм новим середовищем. Ніде цей процес акультурації не є більш важливим, ніж у сфері громадянської культури Сполучених Штатів – уряду, законів, кримінальних і цивільних прав і громадянських цінностей. Проте батьківщини усиновлених дітей і їхніх батьків можуть мати різний політичний устрій. Деякі діти родом із крихітних сіл, де закон або система правосуддя рідко діють. Інші прибувають із країн, де уряд є репресивним. Отже, потреба в правильній громадянській освіті є актуальною для тих, хто є новачком для цієї культури. Щоб жити в гармонії з устроєм Сполучених Штатів і зробити продуктивний внесок у національне демократичне життя, усиновлені діти з інших культур потребують як інформації, так і досвіду щодо розуміння політичної системи Сполучених Штатів.

Ключем до особистісної та соціальної відповідальності в США є набуття знань, поглядів і навичок, необхідних для ефек-

тивного демократичного громадянства. Принципи, практики та цінності конституційної демократії США є культурним ядром плюралістичного суспільства. Це є засобом особистого розширення можливостей і досягнення індивідуальних інтересів. Громадяни, що володіють демократичною громадянською культурою, здатні захищати свої приватні права, особисті інтереси й сприяти суспільному благу. Отже, основною метою освіти в школах для учнів є громадянська освіта для життя в демократичному суспільстві. Вивчення англійської мови є важливою частиною процесу громадянської освіти. Мова для усиновлених дітей – це як транспортний засіб, так і найглибше вираження культури, без опанування англійською неможливе набуття усиновленими дітьми громадянської компетенції. У минулому навчання мови часто надавалося окремо від вивчення змісту. Студенти ESL можуть досягти більш високого рівня розвитку мови під час вивчення предмета. Це дає педагогам можливість розробляти й упроваджувати навчальні програми, щоб допомогти студентам розуміти політичні принципи та практику в США, а також перейняти цінності й сформувати навички, необхідні для ефективної громадянської участі. Зростаюча кількість студентів з обмеженим знанням англійської мови та їхня спеціальна громадянська освіта мають більший попит на вчителів для вдосконалення власних знань і навичок. Викладачі ESL мають знати змістові сфери громадянської та політичної науки. Викладачам суспільних наук потрібна підготовка з включення стратегій викладання мов і представлення громадянських понять студентам з іноземних культур. Обидві групи можуть скористатися покращеними знаннями про громадянську освіту та її зв'язки з мультикультурною освітою [6].

Взаємозв'язок розвитку англійської мови з історією й суспільствознавством є взаємним і нерозривним. Знання змісту залежить від знань мови учнями та їхньої здатності розуміти й використовувати певні практичні навички.

Під час вивчення історії та суспільствознавства розширюється словниковий запас, а саме під час читання, написання, ситуативного спілкування та прослуховування.

Різноманітні завдання можуть бути особливо складними для усиновлених дітей, які тільки-но почали вивчати англійську мову. Замість спрощення текстів, інструктори повинні допомогти своїм учням зрозуміти ці тексти в оригіналі. Викладачі англійської мови потребують практики для розуміння академічного та дисциплінар-

ного словника в контексті [6]. Англійська мова – це більше ніж сукупність правил. Це інструмент для визначення сенсу. Ці зміни мають суттєві наслідки для навчання історії та суміжних суспільних дисциплін. Вони наводять на думку, що вчителі повинні організувати навчання на основі академічної грамотності учнів у цій дисципліні, загальної англійської грамотності й розуміння її вмісту. Більш конкретно навчальний підхід включає в себе основну взаємодію з усною мовою, відповідні стимулювання концепцій, стратегічні вказівки щодо граматики, посилення зворотного зв'язку та стратегії навчання в галузі письменності, розроблені спеціально для вивчення окремих дисциплін. Це не означає, що вчителі-історики повинні стати лінгвістами або фахівці з англійської мови мають стати експертами з історії та соціальних наук. Такий підхід до навчання вимагає, щоб педагоги співпрацювали один із одним, щоб забезпечити всебічний і надійний зміст, ґрунтовні знання з дисципліни.

Виходячи з цього, можна припустити, що мета громадянського виховання в США включає формування та розвиток громадянської компетентності учнів, яка передбачає політичні знання, громадянські навички та оцінку власних політичних можливостей. Підкреслимо, що під час визначення мети громадянського виховання американські вчені підкреслюють різні аспекти, але погоджуються з тим, що школа покликана виховати ідеал громадянина, який розуміє і приймає демократичні цінності, є патріотом своєї країни, поважає закони й дотримується їх, знає та виконує свої громадянські обов'язки, розбирається в устрої політичної влади, бере участь у громадській діяльності на благо громади, штату і країни загалом, поважає культурне різноманіття.

Виховання громадянина-патріота – це важливе завдання будь-якої національної системи освіти. Велику роль тут відіграє формування поваги до державної символіки (гімн, прапор, герб, святкові дати). У США, наприклад, заняття починаються з принесення клятви національному прапору, який є в кожній класній кімнаті, в класах висять портрети президентів країни, школярі розучують державний гімн і патріотичні пісні. Прославлення своєї країни для підтримки патріотичного настрою зростаючих громадян – одна з обов'язкових функцій школи. Учені, прихильники полікультурної освіти Дж. Бенкс, М. Еппл, Дж. Бін зауважують, що головне в педагогічній практиці – пам'ятати про полікультурну природу американського суспільства й не допуска-

ти звеличення одних груп населення країни за рахунок применшення гідності інших [4; 16]. Необхідно роз'яснювати дітям, що культура, історія, політика, мистецтво Америки – це результат взаємовпливу різних етнічних і культурних груп людей. Завдання вчителя – знайомити дітей із національними особливостями інших народів без націоналістичної зневаги, щоб не допустити формування етноцентризму, ксенофобії й неправильних стереотипів, які можуть перерости в міцні упередження проти людини іншої культури [4; 16]. Також важливо враховувати, що в багатонаціональному суспільстві кожен народ має своє історичне минуле, пам'ять про якого може зберігати стереотипи взаємних образ і неприязні до представників іншої культури.

Ефективна педагогічна стратегія для громадянської освіти дітей старших класів включає в себе кооперативне навчання, тобто учні працюють разом у групі для виконання завдання, що може бути зроблено лише у випадку, якщо вони всі беруть участь. Порушення індивідуальної ізоляції, навчання співробітництва з іншими учнями і створення групового продукту є важливим досвідом для учнів-іммігрантів та усиновлених дітей. Вони можуть навчатися більш легко й комфортно, коли ця модель використовується разом з індивідуалістичними конкурентними підходами, які часто є основною структурою навчання в Сполучених Штатах. Робота в парах і невеликих групах дає можливість більш широкої мовної практики. Мовний досвід можна посилити під час вивчення матеріалу, який викликає підвищений інтерес і має актуальність.

Досить важливими є такі види робіт.

Робота в групах. І завдання, і фізичні умови збільшують взаємодію. Мислення породжує кращу взаємодію колективу, тому завдання має виходити за рамки звичайного завдання, учні мають висловлювати свою думку на основі фактів і логіки. Діти, можливо, не мали подібного досвіду у школах, де вони навчались, і це стане позитивним досвідом взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу. Взаємодія також може бути посилена шляхом призначення ролей. Формування групи – завжди складне завдання й може бути особливо складним, коли доведеться зіткнутися мовним і культурним бар'єрами. Для успішної взаємодії з групою вважають корисними такі навички, як активне слухання, опитування, дослідження, розроблення, оскарження або диспут, узагальнення та заохочення інших до участі – всі важливі навички, які потрібні в демократичному суспільстві. Учні з обмеженим знанням

англійської мови можуть працювати парами, розробляючи спільне резюме фактів справи; один студент підбиває підсумки, а інший ставить питання, щоб забезпечити повне й точне складання резюме. Якщо клас включає як студентів ESL, так й інших студентів, вони можуть бути об'єднані в пари. Отже, це сприятиме розвитку мови учня, який не досить добре володіє англійською. Студенти також повинні бути частиною процесу оцінювання, щоб так поліпшити роботу маленьких груп.

Проте громадянська освіта не обмежується лише школою. За межами школи усиновленим дітям можна застосувати отримані знання з громадянського виховання в реальності.

Нижченаведені заходи можуть бути виконані разом із громадою та однокласниками за межами школи:

- партнерські зв'язки, у тому числі листування, й обмін учнями зі школами інших країн;
- відкриті (шкільні) дні, на які запрошуюється місцева громада, щоб дізнатись, як вони функціонують у формі круглого столу;
- відвідування установ, таких як поліція, пожежні бригади, музеї, місцеві чи національні органи влади, спеціальні професійні центри навчання для випускників, релігійні установи, неурядові організації, будинки для дітей з особливими потребами та людей похилого віку;
- ігри, що імітують роботу міських рад чи парламентів;
- залучення коштів для підтримки благодійних проектів, особливо на користь дітей, які живуть у країнах, що розвиваються або є жертвами стихійних лих;
- добровільна робота, включаючи допомогу в будинках людей похилого віку або прибирання дитячих майданчиків.

Важливу роль в опануванні громадянською освітою відіграють американські неурядові організації, які мають велике значення для громадської діяльності в децентралізованій шкільній системі. Вони випускають наочні матеріали для класів, плани уроків і розширюють професійні можливості для викладачів. Вони навіть розробляють навчальні плани, завдання, призначені для державних установ. Найвідоміші з них є ті, у яких є мережі, що охоплюють 50 штатів, а саме:

- iCivics – ця програма створена колишньою суддею Верховного Суду США Сандрою Дей О'Коннор. iCivics є некомерційною організацією, що займається активізацією громадянської освіти за допомогою інтерактивних і привабливих навчальних ресурсів. Її освітні ресурси розширюють

можливості вчителів і готують нове покоління учнів, які стануть освіченими й активними громадянами. Особливості інноваційного веб-сайту – навчальні відеоігри для студентів [7].

- Street Law розробив провідний веб-сайт – streetlaw.org/en/home – для поширення знакових справ Верховного Суду. Також запрошує вчителів для професійного розвитку, і саме це поєднує студентів юридичних шкіл з учнями середньої школи [8].

- Close Up – www.closeup.org – організовує для студентів середніх шкіл екскурсії до столиці країни кожного року для знайомства з політичним устроєм США [9].

- Kids voting – www.kidsvotingusa.org – створює можливості для отримання досвіду про голосування та вибори, включаючи право голосу й активне громадянство [10].

- Центр The Center for Civic Education розробив We The People and Project Citizen – успішні програми, які практикуються в кожній державі. Проект We The People зосереджений на історичних знаннях, а Project Citizen залучає студентів до вирішення проблем громади.

- Фонд The Constitutional Rights Foundation розробив програму Deliberating in a Democracy, в якій студенти середньої школи беруть участь в автентичних громадських обговореннях.

- Facing History and Ourselves розробляє уроки для професійного розвитку з метою протидії несправедливості й фанатизму всіх видів, особливо расизму та антисемітизму.

Багаторічні суперечки, які точаться над питанням громадянської освіти в Сполучених Штатах, полягають у тому, що державні школи мають прагнути навчити дітей критичного мислення й толерантності. Важливо зауважити, заняття з критичного мислення є дуже ефективними, адже дуже важливо:

- мати відкриту і критичну думку;
- мати можливість отримувати інформацію з різних джерел, критично оцінювати її, критично думати, приймати рішення на основі критичної оцінки інформації та міркувань, вирішувати проблеми й вступати в діалог;
- діяти політично, використовуючи знання, навички, цінності/ставлення, прагнути до досягнення таких суспільних цілей, як вирішення групових проблем, публічний виступ, припинення і протест, а також голосування;
- брати активну участь у своїх громадах і громадах через членство в організаціях, які працюють над вирішенням

різних культурних, соціальних, політичних, економічних, екологічних і релігійних проблем [6].

Висновки з проведеного дослідження. З огляду на викладене вище, відзначимо, що загалом у проаналізованих концепціях щодо визначення цілей громадянського виховання простежуються актуальність виховання патріотизму, правової та політичної грамотності й відповідальної участі в суспільному житті.

Усиновлені діти як члени громадянського суспільства повинні довідатися про державу та державну систему, дізнатися про громадянські права, іноземні права, отримати знання про суспільство й владу, а потім застосовувати ці знання в реальних життєвих ситуаціях.

Школа, у свою чергу, має виховувати політично багате покоління, члени якого здатні захищати свої права та формувати здорове суспільство, інформувати студентів про їхні права й обов'язки, готувати обізнаних громадян, активних та обізнаних громадян із фундаментальними цінностями демократії. Формування громадянської позиції XXI століття – це формування впевненості в собі, самоорганізованості, уміння орієнтуватися в різних ситуаціях, оцінювати права й обов'язки, бути свідомим громадянином-демократом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Джанет Геринг. Нові потреби громадянської освіти американського суспільства / перекл. Ольга Батішева. Актуальні проблеми громадянської освіти: український та зарубіжний досвід: матеріали Першої науково-практичної конференції (Острого, 19 черв. 2013 р.) / відп. ред. О.С. Батішева. Острого: ГО «Центр демократичного лідерства, Національний університет «Ост.», 2013. С. 219–221.
2. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/reforma-osviti/konczepczija-naczionalno-patriotichno-gvovannya-ditej-ta-molodi.html>.
3. Ліхневська Т.А. Громадянське виховання учнівської молоді США: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Тернопіль, 2009. 19 с.
4. Apple M., Beane J. Democratic Schools: Lessons from the Chalk Face. NY: Open University Press, 2011. 232 p.
5. Parker W.C. Democratic citizenship education (chapter 3). Social studies in elementary education. 14th ed. Boston: Allyn and Bacon, 2011. P. 165.
6. Pereira Carolyn. Educating ESL Students for Citizenship in a Democratic Society. ERIC Clearinghouse for Social Studies / Social Science Education. URL: <http://www.ericfacility.net/ericdigests/ed377138.html>.
7. iCivics. URL: <http://www.icivics.org>.
8. Street Law URL: <http://streetlaw.org/en/home>.
9. Close up. URL: www.closeup.org.
10. Kids Voting. URL: www.kidsvotingusa.org.